

hágyományainak ápolását tűzte ki célul. Ez rendkívül fontos volt, mert a lengyel nemzeti tudat erősítését jelentette, még ha a földbirtokos osztály, kiváltságainak konzerválását is látta a nemzeti múlt emlékezetében.

A lengyel művelődéstörténet nagy alakja, Hugo Kollątaj, Lengyelország bukásáért teljes egészében a szomszédok hatalmi kapzsiságát okolta, s a hatalmi egyensúly megbomlásáért Európának szomorú sorsot jövendölt. Harcra buzdította a lengyel nemzetet a betolakodók ellen. A harcra Kościuszko zászlóbontásával került sor 1794-ben. A felkelés bukásával hosszú időre megpecsételődött Lengyelország sorsa.

A *Przeгляд Humanistyczny* 1. és 2. száma két folytatásban közli Jan *Slaskin*ak Janus Pannoniusról, a költő halálának 500. évfordulója alkalmából írt hozzáértő, tudományos értékű tanulmányát.

K. I.

Szovjetunió

A „*Nas Szovremennyik*” (Kortársunk) ez évi márciusi számában Viktor *Lihonoszov*, a nálunk is ismert szovjet prózaíró egy kisregényét olvashatjuk. Címe: *Tiszta szemek*. Az 1967-ben napvilágot látott „*Ketten a lámpa alatt*” elbeszéléskötetben a fiatal prózaíró a *Valami lesz* című rövid elbeszéléssel szerepel. *Lihonoszov* 1936-ban született Szibériában. A krasznodari pedagógiai főiskolát végezte el, és jelenleg is Krasznodarban él, vidéki íróként. A Tiszta szemek hősei is szibériai fiatalemberek, akik a fővárosba, Moszkvába mennek szerencsét próbálni a színművészeti főiskolára. Hétköznapi történet hétköznapi hőseivel ismerkedhet meg az olvasó a kisregény lapjain. Jegorka, Nyikita, Gyimka — három érdekes szibériai fiatalember, akiknek minden vágya, hogy híresek legyenek. Nekivágnak az ismeretlen, de oly sok dicsőséggel kecsegtető színészi pályának. A „tehetségtelen” Gyimkának nem sikerül a felvételi, visszamegy Szibériába, míg Jegorka és Nyikita előtt megnyílik az annyira áhított új élet kapuja. Csakhogy a moszkvai könnyű élet naponta próbára teszi Jegorkát és Nyikitát, különösen az előbbinek kell keményen megküzdeni helyéért a világban. Naponta kell vizsgáznia, becsületből, emberségből, helytállásból. Nemegyszer az a kínzó érzés gyötri, hogy nem találja helyét az emberek között, elbizonytalanodva, ugyanakkor görcsös igyekezettel keres valami eszményt, amibe a bizonytalan baráti és szerelmi kapcsolatok ellenére kapaszkodhat. Az otthon maradt barátnak, Gyimkának írja egyik elkeseredett levelében: „Olvasok, és néha az az érzésem, hogy az élet elrepül mellettem, úgy tűnik, ha nem kapom el azonnal, talán sosem érem utol. Szörnyen akarok élni... Itt nálunk most divat mindent szidni és tagadni, az sem érdekes, ha a tagadáshoz hiányzik még a saját sorsod, a megszenvedett eszméd, csak az a fontos, hogy körülötted mindenki tudja, te sem maradsz el az új szelektől... Tagadni semmibe sem kerül, de mi legyen helyette, milyen eszmény?”

És az új Bazarov, aki szörnyen rühelli a nihil határát súroló mindent tagadás szellemét, szakít moszkvai életével, hátat fordít a hoinapi hírnévnek és sikereknek, visszamegy Gyimkához új életet kezdeni. A kisregény hétköznapi története alig több ennél. Egy fiatalember első nekifutása az életnek, amely bár kudarccal ér véget, de mégis tanulságos, mert szemnyitogató, mert tisztítja a látást. A kisregény mélyebb tartalma — és itt érintkezési pontot látok a fiatal magyar prózaírók törekvéseivel — az *életforma kérdése*. Mit kezdjen életével a magában tehetséget érző ember, ha a cél még nem világos, és az eszményt is inkább homályosan érzi. Ilyen kérdések tartják fogva Lihonoszov kisregényének hétköznapi hőseit.

A *Znamja* 1973. februári számában a nálunk is jól ismert Jurij Nagibin *Szenti-mentális utazás* címmel publikált elbeszélést. A történet szereplője egy hamburgi házaspár, akik Észak-Norvégiába kirándulnak, mert az idősebb korú férj itt szolgált a háború alatt, és szeretné fiatal csinos feleségével viszontlátni az ismerős helyeket. A békés öregkort megért hamburgi úr azonban, mint ez lassan kiderül az elbeszélésből, egykori háborús bűnös, akit életfogytiglani börtönrre ítélték, de egy év után szabadlábra került. Az öreg úr régi emlékeket visszapergető töprengéseit lépten-nyomon felborítják a fiatal asszonyka „naiv kérdései”. Szentimentális utazásukat beárnyékolja a múlt. Lorent, a férj, most is taktikai hibákban látja a vereség okát. Az elbeszélésben a háborús bűnösök fordított szituációjával van dolga az olvasónak. Tudniillik Lorent nem azért tér vissza a háborús bűnök színhelyére, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljon háborús múltjával, mely zavarja a jelen élvezésében, hanem hogy folytonosságot teremtsen a múlt és a jelen között. Ebbe akarja mit sem sejtő fiatal élettársát is belerántani. Lorent szentimentális utazása tulajdonképpen „kísérlet arra, hogy erős szálakkal összekösse a múltat a jelenrel”. A feleség, Gizella, lassan rádöbben férje háborús bűneire, a mai elégedett hamburgi nyárspolgárban a tegnapi gyilkost látja, menekülni próbál tőle, de nincs ereje. Hazaérve idegösszeroppanással szanatóriumba szállítják, ahonnan felépülve visszatér a régi életbe. Negyvenévesen már képtelen új életet kezdeni, vállalja férje háborús múltját, minden bűnét.

A *Novij Mir* 1973. februári számában Lazarev bevezetőjével Ilja Ehrenburgnak a külföldi sajtó számára írt egykori háborús jegyzeteit találja az olvasó. A jegyzeteket „*A helytállás évkönyve*” címmel publikálja a folyóirat. Az 1941 és 45 között kelt írások a publicistának is kitűnő író, Ehrenburg tehetségének széles skáláját demonstrálják. Egykori frontkatonák visszaemlékezései szerint Ehrenburg cikkei mindig új reményt öntöttek az útközetbe menő katonákba, még a visszavonulás keserves hónapjaiban is. Ezek a jegyzetek a maguk szenvedélyesen nyers stílusukban nem az örökkévalóság számára íródtak. Hogy mégis megdöbbenéssel olvassa a mai olvasó, annak oka az írói attitűdben keresendő. A fasizmust leleplező, a pusztítással szemben az élet mellett érvelő ehrenburgi humanizmus ma is korszerű. A franciákhoz írott jegyzetek soraiból a francia nép iránti tisztelet árad, ugyanakkor az a mély meggyőződés, hogy az ellenálló franciák és az orosz, ukrán, úzbég, grúz szovjet katonák az Embert védik a barbár fasizmussal szemben. A „semleges svédkekhez” írt publicisztikai jegyzet szellemi attitűdje Bálint György aktív humanizmusára emlékeztet: „A szív az nem állam, a szív az nem lehet semleges” — írja Ehrenburg. Érdemes lenne ezeket a háborús jegyzeteket mint az emberi helytállás szép példáit a magyar olvasókkal is megismertetni.

Végül legyen szabad két irodalomtudományi tanulmányról hírt adni. Mindkettő M. Hrapcsenko akadémikus tollából jelent meg a *Russzkaja Literatura*, illetve a *Znamja* című folyóiratokban. A szaktudományi folyóiratban közölt tanulmányban Hrapcsenko mai irodalomtudományi irányzatokról ad rövid értékelő, polemizáló összefoglalást. Különös figyelmet szentel az összehasonlító irodalomtudomány, a tipológia és a szemiotika egyes kérdéseinek. Egyik irányzatot sem abszolutizálja, inkább a marxista irodalomtudományba is beépíthető kérdésekre irányítja a figyelmet. A *Znamjában* közölt esszében — *Irodalom és a valóság modellje* — Hrapcsenko polemizál azokkal az irányzatokkal, amelyek az irodalmat és a művészetet szimbólumok és jelek olyan rendszerévé alakítanak át, amelyek a valósággal való kapcsolatai másodlagos szerepet játszanak. Az igazi művészet nem törekszik, mert nem törekedhet, az élet jelenségeinek pusztán reprodukálására vagy „megduplázására”, hanem a változó valóság jellemző, tipikus tendenciáit ragadja meg — hangsúlyozza Hrapcsenko akadémikus.

B. N. I.